

OBČANSKÝ A SPOLEČENSKOVĚDNÍ ZÁKLAD

EKONOMIE

Jana Bellová
Jaroslav Zlámal
Zdeněk Mendl
Petra Navrátilová

- Základní ekonomické pojmy •
 - Trh výrobků a služeb •
 - Stát a tržní hospodářství •
 - Význam peněz a bank •
- Typy obchodních společností •
- Podnik a jeho hospodaření •
- Osobní finance •

Občanský a společenskovední základ

EKONOMIE

Ing. Jana Bellová, Ing. Jaroslav Zlámal, Ph.D., Ing. Zdeněk Mendl, Ing. Petra Navrátilová

Jazyková úprava: Dana Štropová
Návrh vnitřního layoutu: Pavel Navrátil
Zlom a sazba: Ing. Michal Jiříček
Návrh obálky: Ing. Michal Jiříček
Interní verze: 1.1

© Computer Media s.r.o.

Vydání první, 2011
Všechna práva vyhrazena

ISBN: 978-80-7402-093-3

Žádná část této učebnice nesmí být publikována a šířena žádným způsobem a v žádné podobě bez písemného svolení vydavatele.

Computer Media, s.r.o.
Hrubčická 495
798 12 Kralice na Hané

Telefon: +420 582 302 666
Fax: +420 582 302 667
E-mail: info@computermedia.cz
WWW: <http://www.computermedia.cz>

Zajímá nás váš názor!
Líbí se vám tato učebnice? Co v ní postrádáte? Své tipy, postřehy a názory pište na adresu info@computermedia.cz. Děkujeme vám.

Obsah

ÚVODNÍ SLOVO	6
SEZNAM TÉMAT	7
ZÁKLADNÍ EKONOMICKÉ POJMY	8
PŘEDMĚT A DEFINICE EKONOMIE	8
PRVOPOČÁTKY EKONOMICKÉHO CHOVÁNÍ	8
ČLENĚNÍ EKONOMIE.....	9
<i>Makroekonomie</i>	9
<i>Mikroekonomie</i>	10
ZÁKLADNÍ EKONOMICKÉ OTÁZKY A EKONOMICKÉ SYSTÉMY	11
<i>Základní ekonomické otázky (problémy)</i>	11
<i>Ekonomické systémy</i>	11
ÚVOD DO TRŽNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ	13
POTŘEBY	13
VÝROBA A VÝROBNÍ PROCES	14
<i>Z historie výroby</i>	14
<i>Výroba jako záměrná lidská činnost</i>	15
<i>Výrobní zdroje</i>	15
ZBOŽÍ.....	16
PENÍZE	17
<i>Prostá směna zboží</i>	17
<i>Komoditní peníze</i>	17
<i>Drahé kovy a mince</i>	17
<i>Funkce peněz</i>	18
ZÁKLADNÍ PRVKY TRŽNÍHO MECHANISMU	18
ČLENĚNÍ TRHU	19
<i>Dělení trhu z hlediska druhu a objemu množství</i>	20
<i>Členění trhu podle územního hlediska</i>	20
<i>Členění trhu z hlediska předmětu směny</i>	20
TRH VÝROBKŮ A SLUŽEB	21
POPTÁVKA.....	21
<i>Faktory působící na poptávku</i>	22
NABÍDKA.....	22
<i>Faktory působící na nabídku</i>	23
VZÁJEMNÉ PŮSOBNÍ NABÍDKY A POPTÁVKY	23
<i>Změny tržní rovnováhy</i>	24
OSTATNÍ TRHY	25
OBEČNÁ CHARAKTERISTIKA TRHU VÝROBNÍCH FAKTORŮ	25
TRH PŮDY	26
TRH PRÁCE.....	26
<i>Faktory ovlivňující trh práce</i>	27
<i>Nezaměstnanost a úřady práce</i>	28
FINANČNÍ TRHY.....	28
<i>Nabídka a poptávka na finančních trzích</i>	28
<i>Trhy finančního kapitálu</i>	30
DOPROVODNÉ JEVY TRŽNÍHO MECHANISMU	31
NEDOKONALOSTI TRŽNÍHO MECHANISMU	31
<i>Monopolizace trhu</i>	31
<i>Typy monopolního chování u podnikatelských subjektů</i>	32
<i>Další nedokonalosti tržního mechanismu</i>	33
NEZAMĚSTNANOST	33
<i>Typy nezaměstnanosti</i>	34
<i>Opatření pro snížení sociálních dopadů nezaměstnanosti</i>	35
INFLACE.....	35
<i>Formy inflace</i>	36
<i>Dopady inflace</i>	37
ÚLOHA STÁTU V TRŽNÍM HOSPODÁŘSTVÍ.....	38
STÁT NA STRANĚ NABÍDKY A POPTÁVKY.....	38
<i>Stát jako kupující</i>	38
<i>Stát jako prodávající</i>	38
STÁT JAKO ČINITEL VYTVÁŘEJÍCÍ A OVLIVŇUJÍCÍ EKONOMICKÉ PROSTŘEDÍ.....	39
HOSPODÁŘSKÁ POLITIKA VLÁDY	40

SELHÁVÁNÍ STÁTU V TRŽNÍM HOSPODÁŘSTVÍ	40
Nedokonalé rozhodování státních orgánů	41
Jiný než očekávaný výsledek	41
NÁSTROJE HOSPODÁŘSKÉ POLITIKY STÁTU	42
MONETÁRNÍ POLITIKA STÁTU	42
Přímé nástroje monetární politiky státu	42
Nepřímé nástroje monetární politiky státu	43
FISKÁLNÍ POLITIKA STÁTU	44
Příjmy státního rozpočtu	44
STÁTNÍ ROZPOČET	45
Výdaje státního rozpočtu	45
OBCHODNÍ POLITIKA STÁTU	46
Přímé nástroje obchodní politiky státu	46
Nepřímé nástroje obchodní politiky státu	46
DŮCHODOVÁ A SOCIÁLNÍ POLITIKA STÁTU	46
Přímé nástroje důchodové a sociální politiky	46
Nepřímé nástroje důchodové a sociální politiky státu	47
NÁRODNÍ HOSPODÁŘSTVÍ	48
ČLENĚNÍ NÁRODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ	48
ČLENĚNÍ NÁRODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ PODLE PRINCIPU FINANCOVÁNÍ	48
Ziskový (tržní) sektor	48
Neziskový (netržní) sektor	48
SOUKROMÝ A VEŘEJNÝ SEKTOR	49
Rozdělení podle kritéria vlastnictví	49
VEŘEJNÁ EKONOMIE	49
Co jsou to veřejné statky a čím se liší od statků soukromých?	50
NÁRODOHOSPODÁŘSKÉ AGREGÁTY	52
ŽIVOTNÍ ÚROVEŇ	52
UKAZATELE ŽIVOTNÍ ÚROVNĚ	52
Reálná mzda (reálný příjem)	53
Čas práce nutný k dosažení daného příjmu	53
Srovnání prostřednictvím jednotné měny	53
TOKY V NÁRODNÍM HOSPODÁŘSTVÍ	54
Hrubý národní produkt/Hrubý domácí produkt	54
Další národohospodářské ukazatele	54
BANKY A JEJICH ÚLOHA V HOSPODÁŘSTVÍ ZEMĚ	56
FORMY PENĚŽ	56
Reálné a ideální peníze	56
VZNIK BANK	56
Regulace oběhu bankovek	57
FUNKCE A POSTAVENÍ CENTRÁLNÍ BANKY	57
FUNKCE KOMERČNÍCH (OBCHODNÍCH) BANK	58
Úvěry	58
Krátkodobé úvěry	59
Dlouhodobý úvěr	59
Spotřebitelské úvěry	59
CYKICKÝ VÝVOJ TRŽNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ	60
EKONOMICKÝ RŮST	60
Tempo růstu	60
FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ EKONOMICKÝ RŮST	61
Extenzivní faktory růstu	61
Intenzivní faktory růstu	61
HOSPODÁŘSKÝ CYKLUS	61
Jednotlivé fáze hospodářského cyklu	62
PRÍČINY CYKICKÉHO VÝVOJE TRŽNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ	62
Vnější faktory působící na cykličnost vývoje hospodářství	62
Vnitřní faktory působící na cykličnost vývoje hospodářství	62
ZAHRAŇIČNÍ OBCHOD	64
ČLENĚNÍ ZAHRAŇIČNÍHO OBCHODU	64
Výhody reexportu	65
RIZIKA ZAHRAŇIČNÍHO OBCHODU	65
CLO A CELNÍ POLITIKA	66
MEZINÁRODNÍ OBCHOD A JEHO VÝHODY	66
Absolutní výhody – monopol přírodních a klimatických podmínek	66

Komparativní výhody mezinárodního obchodu.....	66
Ochrana vnitřního trhu země před zahraniční konkurencí.....	67
PODNIKÁNÍ V RÁMCI EVROPSKÉ UNIE.....	67
PODNIK.....	68
OBECNÁ CHARAKTERISTIKA PODNIKATELSKÉHO SUBJEKTU.....	68
Základní typy podniků.....	68
Zápis podnikatelského subjektu v obchodním či živnostenském rejstříku.....	68
ŽIVNOSTENSKÝ REJSTŘÍK.....	69
OBCHODNÍ REJSTŘÍK.....	69
DRUHY ŽIVNOSTÍ.....	70
Ohlašovací živnosti.....	70
Koncesované činnosti.....	70
VZNIK ŽIVNOSTENSKÉHO OPRAVNĚNÍ, PROVOZOVÁNÍ A ZÁNİK ŽIVNOSTI.....	71
Vznik živnostenského oprávnění.....	71
Provozování živnosti.....	71
Živnostenská kontrola.....	71
Zánik živnostenského oprávnění.....	72
PODNIKATEL.....	72
Podnikatel provozuje činnost samostatně.....	72
Podnikatel si sám vymezuje předmět své činnosti.....	72
Podnikatel nese riziko podnikání, podniká na vlastní účet.....	72
PODNIK.....	72
Pojmy obchodní majetek, obchodní kapitál a čistý obchodní kapitál.....	73
Identifikátory společnosti.....	73
OBCHODNÍ SPOLEČNOSTI.....	73
OBECNÁ CHARAKTERISTIKA OBCHODNÍCH SPOLEČNOSTÍ.....	73
Založení obchodní společnosti.....	73
Vklady společníků.....	73
Orgány společnosti.....	74
Zánik obchodní společnosti.....	74
FORMY OBCHODNÍCH SPOLEČNOSTÍ.....	74
Veřejná obchodní společnost (v. o. s.).....	75
Komanditní společnost (k. s.).....	75
Společnost s ručením omezeným (spol. s r. o., s. r. o.).....	76
Akciová společnost (a. s.).....	76
DALŠÍ FORMY PODNIKÁNÍ.....	78
Družstvo.....	78
Státní podnik (s. p.).....	79
Holding, joint venture, franchising a tiché společenství.....	79
PODNIKÁNÍ / ČINNOST PODNIKU.....	81
FINANCE A PENÍZE V PODNIKATELSKÉ SFÉŘE.....	81
Finanční situace a stabilita podniku.....	81
TOK PENĚŽ V PODNIKU.....	81
Odliv finančních prostředků.....	81
Příliv finančních prostředků.....	82
Nástroj pro zjišťování stavu finančních prostředků.....	82
ZDROJE FINANCOVÁNÍ PODNIKU.....	82
Vlastní finanční zdroje podniku.....	82
Cizí finanční zdroje.....	82
ČINNOST PODNIKU.....	83
ŘÍZENÍ A ORGANIZACE - MANAGEMENT PODNIKU.....	83
Stupně řízení podniku.....	84
MARKETING PODNIKU.....	85
Marketingový mix.....	85
Obal výrobku.....	87
Značka výrobku.....	87
NÁKLADY, VÝNOSY A VÝSLEDEK HOSPODAŘENÍ.....	88
Náklady.....	88
Výnosy.....	88
Výsledek hospodaření – zisk nebo ztráta.....	88
STANOVENÍ PRODEJNÍ CENY.....	89
DANĚ A POPLATKY.....	90
DAŇOVÁ SOUSTAVA ČR.....	90
FORMY DANÍ.....	90
Přímé daně.....	90
Nepřímé daně.....	91
Výpočet DPH.....	91

POPLATKY.....	92
POVINNOST DOSTÁT PLATBĚ DANÍ A POPLATKŮ	93
ZAMĚSTNÁNÍ	94
OBECNÉ PODMÍNKY ZAMĚSTNANOSTI OBČANŮ	94
Listina základních práv a svobod.....	94
Zákoník práce.....	94
Podstata pracovněprávního vztahu	95
NABÍDKA A POPTÁVKA NA TRHU PRÁCE	96
VÝBĚR PRACOVNÍKŮ NA URČITÝ TYP PRÁCE.....	97
Personální agentury, outsourcing služeb v personalistice.....	98
ODMĚŇOVÁNÍ A MZDY.....	98
Vlivy působící na odměňování	99
Formy mezd	99
Výpočet mzdy.....	100
Minimální mzda.....	101
Správnost a objektivita při odměňování pracovníků.....	101
Povinné srážky ze mzdy.....	101
Výplata mzdy.....	102
ÚŘAD PRÁCE A HMOTNÉ ZABEZPEČENÍ V NEZAMĚSTNANOSTI	102
Životní a existenční minimum.....	102
AKTIVNÍ PŘÍSTUP K UPLATNITELNOSTI NA TRHU PRÁCE	103
OSOBNÍ FINANCE.....	104
BANKOVKY A MINCE ČESKÉ REPUBLIKY	104
Současné bankovky	104
Současné mince.....	104
Ochranné prvky českých peněz.....	105
Co dělat s poškozenými bankovkami?	105
ZPŮSOBY PLACENÍ.....	105
Hotovostní placení.....	105
Bezhotovostní placení	105
FINANČNÍ PRODUKTY.....	106
MOJE EKONOMICKÉ POVĚDOMÍ	108
ŠEDÁ TEORIE – ZELENÝ STROM ŽIVOTA	108
• BOETCKEROVO (NEJEN) FINANČNÍ DESATERO	108
• OBĚTOVANÁ PŘÍLEŽITOST	108
• CENOVÉ TRIKY A KLAMAVÁ NABÍDKA.....	109
• CHRAŇTE SI SVÉ PENÍZE NA ÚČTU	111
POUŽITÁ A DOPORUČENÁ LITERATURA	112

Úvodní slovo

Ekonomie je velmi starou naukou; kořeny obchodování sahají až do pravěku a starověku. Úroveň a rozvoj společnosti závisí na tom, jakých dosahuje ekonomických výsledků. Ekonomická prosperita je založena na cílevědomém počínání všech – počínaje jednotlivcem, firmou a konče státem jako ekonomickým subjektem. Ekonomie a její poznatky se tedy vážou ke všem oborům lidské činnosti. Posláním této učebnice je poskytnout základní přehled o problematice ekonomie a postavení člověka i jednotlivce v mezinárodním společenství.

Obsažená témata představují ucelený blok učiva stanoveného RVP předmětu **Občanský a společenskovední základ**.

Autoři

Seznam témat

1. **Základní ekonomické pojmy** (Ing. Jana Bellová, Ph.D; Ing. Jaroslav Zlámal, Ph.D)
 - Předmět a definice ekonomie • Prvopočátky ekonomického chování • Členění ekonomie •
 - Základní ekonomické otázky a ekonomické systémy •
2. **Úvod do tržního hospodářství** (Ing. Jana Bellová, Ph.D; Ing. Jaroslav Zlámal, Ph.D)
 - Potřeby • Výroba a výrobní proces • Zboží • Peníze • Základní prvky tržního mechanismu •
 - Členění trhu •
3. **Trh výrobků a služeb** (Ing. Jana Bellová, Ph.D; Ing. Jaroslav Zlámal, Ph.D)
 - Poptávka • Nabídka • Vzájemné působení nabídky a poptávky •
4. **Ostatní trhy** (Ing. Jana Bellová, Ph.D; Ing. Jaroslav Zlámal, Ph.D)
 - Obecná charakteristika trhu výrobních faktorů • Trh půdy • Trh práce • Finanční trhy •
5. **Doprovodné jevy tržního mechanismu** (Ing. Jana Bellová, Ph.D; Ing. Jaroslav Zlámal, Ph.D)
 - Nedokonalosti tržního mechanismu • Nezaměstnanost • Inflace •
6. **Úloha státu v tržním hospodářství** (Ing. Jana Bellová, Ph.D; Ing. Jaroslav Zlámal, Ph.D)
 - Stát na straně nabídky a poptávky • Stát jako činitel vytvářející a ovlivňující ekonomické prostředí •
 - Hospodářská politika vlády • Selhávání státu v tržním hospodářství •
7. **Nástroje hospodářské politiky státu** (Ing. Jana Bellová, Ph.D; Ing. Jaroslav Zlámal, Ph.D)
 - Monetární politika státu • Fiskální politika státu • Státní rozpočet • Obchodní politika státu •
 - Důchodová a sociální politika státu •
8. **Národní hospodářství** (Ing. Jana Bellová, Ph.D; Ing. Jaroslav Zlámal, Ph.D)
 - Členění národního hospodářství • Soukromý a veřejný sektor • Veřejná ekonomie •
9. **Národohospodářské agregáty** (Ing. Jana Bellová, Ph.D; Ing. Jaroslav Zlámal, Ph.D)
 - Životní úroveň a její ukazatele • Toky v národním hospodářství •
10. **Banky a jejich úloha v hospodářství země** (Ing. Jana Bellová, Ph.D; Ing. Jaroslav Zlámal, Ph.D)
 - Formy peněz • Vznik bank • Funkce a postavení centrální banky a komerčních bank •
11. **Cyklický vývoj tržního hospodářství** (Ing. Jana Bellová, Ph.D; Ing. Jaroslav Zlámal, Ph.D)
 - Ekonomický růst • Faktory ovlivňující ekonomický růst • Hospodářský cyklus •
 - Příčiny cyklického vývoje tržního hospodářství •
12. **Zahraniční obchod** (Ing. Jana Bellová, Ph.D; Ing. Jaroslav Zlámal, Ph.D)
 - Členění, výhody a rizika zahraničního obchodu • Clo a celní politika • Podnikání v rámci EU •
13. **Podnik** (Ing. Jana Bellová, Ph.D; Ing. Zdeněk Mendl)
 - Obecná charakteristika podnikatelského subjektu • Živnostenský rejstřík • Obchodní rejstřík •
 - Druhy živností • Vznik živnostenského oprávnění, provozování a zánik živnosti • Podnikatel •
 - Podnik • Obecná charakteristika a formy obchodních společností • Další formy podnikání •
14. **Podnikání / Činnost podniku** (Ing. Jana Bellová, Ph.D; Ing. Zdeněk Mendl)
 - Finance a peníze v podnikatelské sféře • Tok peněz v podniku • Zdroje financování podniku •
 - Činnost podniku • Řízení a organizace (management) podniku • Marketing podniku •
 - Náklady, výnosy a výsledek hospodaření • Stanovení prodejní ceny •
15. **Daně a poplatky** (Ing. Jana Bellová, Ph.D; Ing. Zdeněk Mendl)
 - Daňová soustava ČR • Formy daní • Poplatky •
16. **Zaměstnání** (Ing. Jana Bellová, Ph.D; Ing. Zdeněk Mendl)
 - Obecné podmínky zaměstnanosti občanů • Nabídka a poptávka na trhu práce • Výběr pracovníků na určitý typ práce • Odměňování a mzdy • Úřad práce a hmotné zabezpečení v nezaměstnanosti • Aktivní přístup k uplatnitelnosti na trhu práce •
17. **Osobní finance** (Ing. Petra Navrátilová)
 - Bankovky a mince České republiky • Způsoby placení • Finanční produkty •
18. **Moje ekonomické povědomí** (Ing. Jana Bellová, Ph.D; Ing. Jaroslav Zlámal, Ph.D)